

דבר חודש בחודשו

בס"ד

מתורתו של הגאון הגדול רבי יואל שוורץ שליט"א
ר"מ ישיבת דבר ירושלים ומרבני שכונת מעלות דפנה

עלון 21
צום עשרה בטבת תשעט'

ענייני עשרה בטבת

הקדמה

מה היא חשיבות צום עשרה בטבת והמאורעות שאירעו בתאריך הזה

צום עשרה בטבת, הוא בתאריך של תחילת חורבן ירושלים, משום שביום זה, החל המצור של נבוכדנצר שהביא לבסוף לחורבן הבית הראשון, והחלה גלות בבל שהסתיימה בשנת ה'תש"י עם גרוש כל יהודי עירק לארץ, וגם שאר היהודים שחיו בארצות האיסלם עלו רובם הגדול לארץ אחר שקמה המדינה, וגלות בבל המורחבת [ארצות האסלם] כמעט בטלה.

ואף שנבנה הבית השני, הגלות לא התבטלה לגמרי, שהרי יהודים רבים נשארו בבבל ולא עלו והם היהודים שנפוצו בארצות האסלם, ומשום כך גם המקדש היה חסר חמשה דברים שהיו במקדש הראשון. וזה הוא ההסבר לשאלה שנשאלה בבית השני (זכריה ז-ח) אם להמשיך לצום אחר שיבת ציון ובניית הבית השני, והתשובה הייתה; כל זמן שיש שלום [שהמקדש קיים או שישראל על אדמתן], תאריכי החורבן הם יום טוב, ואסור לצום בהם, ואם ישנה גזרת מלכות אז יש לצום בתאריכי החורבן צום מלא בכל חמשת העינויים כמו בט' באב ויממה שלמה. ואם אין לא שלום ולא גזרת מלכות, אם רצו לצום צמים, וזה שנים רבות, שקבלו ישראל על עצמם לצום בתאריכי החורבן מהשחר עד הערב, ונאסרו רק באכילה ושתייה ולא בשאר עינויים.

בימינו שישראל על אדמתם, ואין יד עובדי הכוכבים תקיפה עלינו, ומעמד עם ישראל בכל מקום שווה לאזרחים האחרים, סיבת הצום בתאריכי החורבן, הוא משום שהמקדש חרב, והר הבית בידי הוואקף ומלא זרים אשר מחללים את קדושת המקום. לכן תיקון העניין הוא; להרבות בלימוד הלכות קרבנות ועשיית תרגולים בכל ענייני המקדש, כמו שהחפץ חיים היה מעורר על כך ואומר משל זה: אם החתן יודע שהכלה מוכנה בחופה וממתינה לו, הרי הוא יעזוב הכל וימהר למקום החתונה, כך גם אם אנו נהיה מוכנים לעבודת המקדש הקב"ה ימהר לגאלנו.

דבר המערכת

אנו פונים בזאת לציבור הקוראים, בקריאת קודש, ידועה מעלת לימוד התורה וגדולה מזאת לימוד תורה המזכה את הרבים, והפצת הגיליון ברבים היא דרך נפלאה להפצת תורה, תוך כדי זיכוי והדבר נעשה ביתר שאת וביתר עוז ע"י הפצת דברי מורינו ורבינו שליט"א, ועם זאת אנו פונים אליכם בקריאת קודש, עזרו לנו להמשיך ולהפיץ את תורתו של רבינו ברבים, וזאת ע"י תרומתכם בכיסוי הוצאת עלויות הגיליון.

המערכת

צום זה, יש בו חומרה מכל שאר התעניות על החורבן, חומרה שאינה נהגת אפילו לא בט' באב, והיא שאם היה תאריך זה חל בשבת, הוא לא היה נדחה והיו צמים גם בשבת. ושתי סיבות לדבר: האחת, חשיבות ההתחלה, וכמו גם שצמים בט' באב לא בי' באב, למרות שעיקר השריפה של המקדש הייתה בי' אב, כי ההתחלה שהיא יסוד ההמשך היא חשובה במיוחד. וזה מוסיף הסבר לסיבה השניה, שהיא: לדעת התם סופר (בדרשותיו), שצום זה שונה מכל הצומות על החורבן, שהם צום על העבר, אבל בעשרה בטבת שבכל שנה, בשמים דנים את עם ישראל בקשר לעתיד, אם להשאירו בגלות, או לגאול אותו על ידי המשיח, ולכן דין צום זה הוא כדין תענית חלום שצמים בגללו גם בשבת, כדי למנוע פורענות.

לכן, על פי האמור, יום זה, מחייב יותר מזמנים אחרים, לעשות חשבון נפש מה עלינו לעשות כדי להביא את הגאולה? והנה כידוע, שנאת חנם היא סיבה עיקרית לחורבנות ככתוב: "חבור עצבים אפרים הנח לו" פירשו רבותינו כשעם ישראל [חבור] מאוחדים, אז אפילו אם יש בהם חלילה עובדי עצבים [אלילים], אומר הקב"ה הנח לו- כי חלק הטוב שבעם יגבר!, אבל אם חלילה "חלק ליבם עתה יאשמו!"

וכאמור בתפילת המועדים: "והביאנו לציין עירך ולירושלים בית מקדשך!" שם אוכלים בשר קדשים קלים והביכורים ומעשר שני.

גם התלמוד הארץ ישראלי שחובר בטבריה, מכונה ירושלמי! אף שבאותה תקופה היהודים לא יכלו להיכנס לירושלים בגזרת הרומאים. בכל זאת נקרא ירושלמי, כי כח התורה בא מירושלים, ככתוב (ישעיה ב'): "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", וכאשר הנצרות הפכה להיות דתם של הרומים, הם הצרו את צעדיהם של היהודים בארץ, והיא נהיתה שוממת מחכמי התורה שנאלצו לברוח לבבל, ובמשך הזמן מרוב היהודים, וגם נהיתה שוממת כפשוטה, נאמר על כך (מגילה ו'): "קיסרי מול ירושלים, אם יאמר לך אדם: חרבו שתיהן אל תאמין, נבנו שתיהן אל תאמין, אלא חרבה זו נבנתה זו ולהיפך. כי ירושלים היא סמל היהדות, ולכן בכל מאורע חשוב, מסיימים בתפילה "לשנה הבאה בירושלים [הבנויה]".

גם האומות הכירו בחשיבות ירושלים, לכן מלחמות הצלבים ולהפך המוסלמים על ירושלים, היו מאד חשובות בעיניהם, גם בעוונות, הכנסיות והמסגדים בירושלים, גדול יחסית למספר בני הדתות האלו שגרים בירושלים הוא ללא פרופורציה.

כשבאו"ם, הוחלט לתת לנו רשות להקים מדינה בארץ, הוצאה ירושלים מתכנית החלוקה, והייתה ירושלים לפי תכניתם, צריכה להיות עיר בין לאומית, ובחסידי ה' היא נכבשה על ידי הערבים שהחזיקו בה במשך תשע עשרה שנה, ומהם האו"ם לא יכלו להוציא, וכך התבטלה תכנית זו, כדי שבבוא היום, העיר תעבור לידי עם ישראל, כמו שקרה בשנת תשכ"ז [לקראת שנת תשכ"ח - שהיא הייתה השנה המתוכננת לבוא המשיח כדברי החיד"א על פי הכתוב (בראשית א ב'): "ורוח אלוקים מרחפת על המים" שחז"ל קיבלו שהמילה רוח היא רוחו של המשיח, והמילה מרחפת היא בגימ' תשכ"ח! ובעוונות החמצנו את הגאולה השלמה שיכלה להיות אילו זכינו אז.

גם מלחמת גוג ומגוג אמורה להיות על ירושלים ככתוב (זכריה י"ד) וכן עליית האומות לעתיד לבוא לרגל בחג הסוכות היא תהיה לירושלים ככתוב שם.

בימינו זכינו, וירושלים היא שוב מרכז היהדות והתורה. כבר הזכרנו את נדידת התורה המתגלה בכל דף בתלמוד: המשנה – חוברה בארץ. הגמרא עליה – חוברה בבבל. המפרשים שעוטרים אותה משני צדיה רש"י והתוספות – גולי רומי, והחידושים של ימינו כבר נדפסים בעיקר בירושלים!

בפרשת ויגש כתובה פגישת האחים, ויוסף ובנימין נופלים איש על צווארי אחיו ובוכים באותה פגישה מרגשת, לא דמעות שמחה אלא בכי של אבלות! ומה טעם לאבלות זו? אמרו רז"ל (מגילה): שבכו על חורבן שתי הבתים ועל חורבן משכן שילה! ותמוה הדבר; מה מקום לבכות אז על החורבן? ועוד יותר תמוה; הרי המקומות האלו עדיין לא היו בעולם?! אבל לפי האמור הדבר פשוט, במפגש ההוא שתיקנו את השנאה ליוסף, הובן להם, עד כמה פירוד האחים הורס, ולכן שם בכו, על שבעתיד דבר חשוב זה לא נלמד ומחלוקות יגרמו לחורבנות האמורים.

כמו כן בפרשת ויחי כאשר יעקב רצה לגלות את הקץ, ציווה עליהם גם להתקבץ, וגם להאסף, וביארו חז"ל שציווה עליהם להתאסף גיאוגרפית. וגם נפשית - ציווה אותם על המחלוקת, כי זה מעכב את הגאולה. ומתן תורה התאפשר רק כשהיו ישראל מאוחדים כאיש אחד כלב אחד.

לעומת זאת נאמר (גיטין נו'): על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, שאדם עשה משתה והשליח טעה וקרא לבר קמצא שונאו של בעל המשתה, במקום קמצא ידידו. ובעל הסעודה גירש את בר קמצא בבושה וזה גרם לחורבן! וביאר המהר"ל: שקמצא ובר קמצא אינם שמות אנשים, אלא הן מפלגות יריבות כמו שכתוב ותעש הארץ לקמצים, שאילו היו אנשים מה קמצא עשה הרי הוא לא הוזמן כלל! אבל כיוון שלאותו האיש הייתה העורף של מפלגת קמצא, יכול היה לעשות את הנבלה שעשה שביזה את האיש שהיה שייך למפלגת בר קמצא. דברים אלו בעוונות החמירו עקב הבחירות שהיו בארץ שהוסיפו פילוג ביהדות התורה. במיוחד בבחירות שהיו בשנת תשע"ט.

חשיבות ירושלים

צום זה נקבע על תחילת המצור על ירושלים, ולא על תחילת כיבוש הארץ, וגם נקבע יום צום מיוחד על הבקעת חומת ירושלים ב"ז תמוז, שהוא גם תאריך יום שבירת הלוחות - בגלל חטא העגל. גם הגולים לבבל נשבעו "אם אשכחך ירושלים" וכן נאמר זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים, ומגילת איכה היא קינה מיוחדת על ירושלים.

קולות מהמקדש היו נשמעים ביריחו בנס ולא במקום אחר, מבאר הראב"ד (תמיד ל"א) כי יריחו הוא תחילת קידוש הארץ על ידי הכיבוש, לכן קדושתו דומה לירושלים. ירושלים היא לא רק שיא קדושת הארץ, כאמור (כלים פרק א), אלא היא גם חלק מהמקדש

אז, כמו שאמרו (ברכות ד' א'): על הכתוב (שמות): "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית" ראויים היו ישראל, שיעשה להם נס בביאה שנייה כמו שהיה בביאה הראשונה לארץ, אלא שגרם החטא.

ובגמרא (יומא ט' ב') מבואר שהחטא היה שלא עלו כולם, "שכתוב (שיר השירים ח'): "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז" – אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא – נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו. עכשיו שעליתם כדלתות – נמשלתם כארז שהרקב שולט בו" ומפרש רש"י: שלא עלו בימי עזרא ומנעו שכינה מלבוא ולשרות בבית שני... לכן על אף הדברים הגדולים שעשה עזרא, והרמב"ם אף מייחס את פעולות אנשי כנסת הגדולה לעזרא ובית דינו, הבית השני היה רק כמו תחנת מעבר לקראת הגלות הארוכה, שהבית השני רק הביא את האפשרות להחזיק מעמד בגלות השנייה.

וכיוון שמת עזרא, ולא זכה להשלים את התיקון שהיה אפשר לעשותו בזמן הבית השני ועם ישראל לא זכה לסייע בידו, לכן יום זה אינו רק יום אבלות על מותו, אלא הוא גם זמן לעשות חשבון נפש, מה עלינו לעשות כדי שלא להחמיץ שוב את התיקון הנחוץ. ואחד מהם שצריך הרבה חיזוק, הוא חיזוק מצוות יישוב הארץ ופרסום מעלתה וקדושתה, ולהימנע מכל נסיעות לחופש בחו"ל שהוא נגד הלכה מפורשת בשולחן ערוך. וללא ספק המצב העגום בעניין זה, הוא בכלל הכישלון של אנשי הבית השני שלא עלו כולם, ופלא על אנשים שמדקדקים במצוות קלה כבחמורה שלא חוששים לעבור על דברי הרמב"ן הסובר שהוא עשה מהתורה לגור בארץ ולא בחוץ לארץ. או לצאת לנופש מהארץ לחו"ל.

ח' טבת תרגום התורה ליוונית

תרגום התורה ליוונית נחשב לדבר חמור, שביום שנגמר התרגום, אז היו שלושה ימי חושך, והיה יום זה קשה כיום שעשו בו את העגל. למה? כיון שאי אפשר לתרגם את התורה כל צרכה (מסכת סופרים). כי בלשון הקודש מילים לא מנוקדות מאפשרות לקרוא אותן בכמה צורות. וכן הדילוגים השווים מלמדים. גם הקרי והכתיב, וגם כל מילה ניתן לתרגמה בכמה אופנים המחלישים את המשמעות המדויקת של המילה, ועוד דברים נוספים כמו קדושת האותיות ועוד ועוד. וגם הדימוי לחטא העגל כנראה הוא משום שחטא העגל גרם לבוא הנצרות והאסלם כדברי הזהר

עוד אמרו רז"ל: ירושלים של מטה מכוונת מול ירושלים של מעלה. ככתוב: (תהלים קכ"ב): "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו.

השם ירושלים לשון רבים מורה שהיא עיר כפולה! ולא ירושלם [עיר אחת] למרות שבתנ"ך היא כתובה חסר י' אבל בגלל הניקוד היא נקראת ירושלים. אולי בימינו צריך להקפיד להדגיש את ה', כי ירושלים העתיקה, היא ירושלים המוגבלת לתוך החומות וירושלים החדשה שחבורה לה היא פתוחה ומתרחבת כל הזמן כנבואת (זכריה ב' ה'-ח'): "ואשא עיני והנה איש ובידו חבל מידה. ואומר: אנא אתה הולך? ויאמר אלי: למוד את ירושלים לראות כמה רוחבה וכמה אורכה... דבר אל הנער הלז לאמור: פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה".

ואכן מאז שפורצי החומה כמו ר' יואל סלמון והרב יושה ריבלין והרב זלמן בהר"ן בנו את השכונות חוץ לירושלים החלה לאחר מכן בניית פתח תקוה על ידי תושבי ירושלים העיר שהייתה פתח לתקוות הגאולה וככתוב (הושע ב' י"ז): "ונתת לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה וענתה שם כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים", כי היא הייתה סמל לערים שנבנו אחריה.

ועוד ממעות לירושלים כפולה; ירושלים של מעלה - עיר התורה והמקדש והסנהדרין, וירושלים של מטה - עיר בירה ומרכז שלטוני. המשתלבים יחדיו והקדושה חופפת על שני חלקי העיר, וזה בכלל מה שנאמר (חגיגה ה'): "נשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה לפני שיכנס בירושלים של מטה.

בצום זה מוסיפים להצטער על שלושה דברים; מות עזרא בט' טבת, על תרגום התורה ליוונית בח' טבת. [ועל לידתו של אותו האיש בט' טבת! דבר שהוזכר במקורות רק ברמז, שכתוב אירע בו דבר ולא ידוע מה, כנראה, העלימו את הדבר כי חששו מהנוצרים!]

מות עזרא

עזרא הסופר, שינה לטובה את מצבם הרוחני של היהודים שעלו לארץ, ועל ידי זה את כל עם ישראל, עד כדי כך שחז"ל (סנה' כ"ד) אמרו: ראויה התורה להינתן על ידו אילו לא הקדימו משה. עזרא גם טרח מאד - להעלות את עם ישראל מהגולה לארץ, ובעוונות עלו עמו רק חלק מהעם, ולכן הבית השני לא מילא את השלמת תיקון ההיסטוריה שהיה יכול להיות

את שבע המצוות שכל אדם חייב בהם. כי בהפטרה של שבת חנוכה אנו קוראים את דברי הנביא זכריה פרק ב': רוני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך, ונלוו גויים רבים אל ה' והיו לו לעם. ואכן שובנו לארץ מביא גויים רבים להתעניין ביהדות, ועלינו מוטל ללמדם ככתוב הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו... ספרו בגוים כבודו... אמרו בגויים ה' מלך... ובספרי מובא ברמב"ם (סהמ"צ עשה ג') שבכלל מצוות אהבת ה' נכלל חיוב ללמד את כל העולם לאהוב את ה'. ובמדרש (ויק"ר פרשה ו') כתוב אם לא נלמד לגויים את האמונה באלוקים אז חלילה ה' יפרע מאתנו.

שהעגל היה חציו שור וחציו חמור ופירש בעל התמונה: שור – עשו – נצרות. חמור – ישמעאל – אסלם.

והנה יש לתמוה; הגמרא (מגילה) אומרת שזכו המתרגמים לסייעתא דשמיא בתרגום, שכולם כיוונו לאותו תרגום, ולכן במצרים כינו אותם בעלי רוח הקודש, וגם יום סיום התרגום, היה במצרים במשך שנים לא מעטות, יום חג ליהודים וללא יהודים, שהיו נאספים במקום התרגום ביום זה וחוגגים שם.

ועוד יש לשאול: חז"ל אמרו (שבת פ"ח ב' והמדרש) שעשרת הדברות נאמרו בשבעים לשון כדי שכל עם ישמע בלשונו. משה תרגם את התורה בשבעים לשון, ויהושע נצטווה ועשה מזבח ועליו כתבו את התורה בשבעים לשון וסופרי האומות העתיקו משם. ועוד נאמר במדרש תנחומא פרשת דברים שישראל זכו לקבל את התורה כדי לזכות אותה לכל העמים?

ונראה לכאורה, שעיקר התענית קשור ללדת אותו האיש בתאריך היום שלאחר יום התרגום, היינו אילו זכינו ולא חטאנו בעגל התיקון של חטא אדם הראשון היה נעשה על ידינו, כמו שאמרו (שבת) ישראל שעמדו בהר סיני פסקה מהם זוהמת חטא אדם הראשון, אבל חטא העגל החזיר את המצב אחורנית. על כן בימינו שאנו קרובים לאחרית הימים, עלינו ללמד את הגויים

המכון להסרת מכשול איסור תולעים לזיכוי הרבים ! ניתן להזמין הרצאות מהרב שליט"א בעניין תולעים ודרכי הטיפול בהם

054-841-6169

לעילוי נשמת מישה בן תמרה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

תרומות והקדשות : 058-325-8278

על המדף

זכה רבנו להגשים בס"ד את שאיפתו לחבר ספרים: (1) "ספר החינוך לדורנו על טעמים לתרי"ג", (2) אבלות החורבן, (3) דבר בעתו – השקפה, (4) אהבת ישראל.

שהוא ליקוט מדברי הקדמונים בתוספת הרחבה וחידוש. הספר נדפס על כל חמישה חומשי תורה, אנו מאחלים לרבנו שיפוצו מעיינותיו חוצה גם בספר חשוב זה. ויזכה להמשיך להוציא לאור את כל תכניותיו לזכות את הרבים.

להשיג את הספרים בחנות "יש כיסוי" [סריגת שוורץ] 5, רח' מלכי ישראל 1, ירושלים טל' 02-5383955

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות: אש"ל – איגוד שומעי לקחו של רבינו:

eeguds@gmail.com